

bármelyikbe beleillik. Ilyenek a lapos és barázdált igazságok, melyek hossztengelyük körül elforgatva a védtelen elmét könnyedén nyitják.

Nem lehet más a célunk, minthogy mi is zárrá váljunk, és a kulcsot szánkba véve megízleljük.

Legjobb azonban, ha le is nyeljük.

Így látjuk meg, hogy a kulcs bennünk élő képe egyezik-e azzal, amit az imént a kezünkben fogtunk,

és többé senki nem állíthatja,

hogy egyedül ő hordozza a kulcs igazságát.

Kovács Edward

Pán adománya

Csak romok maradtak nekünk, hogy őrizzük hiányait egy letűnt vagy talán sosem volt Árkádia omladékainak, sziklás hegymok repedéseit, a kies legelők szikkadt talaját, dús folyók, fodrozódó patakok szálkákkal teli medreit, Orpheusz letépett fejének panaszát, holt nyelvek meghallásra váró sóvárgását, sűrűn benőtt vadасait a kiismerhetetlenek, buján illatozó lugasokat, az otthonosságot nyújtó sípok elhalkuló rezgéseit, s mindezt a képzelet egészlegességigénye igyekszik teljessé tenni. Platónnal szólva eidosszá, elérhetetlen képpé, melynek el kell pusztulnia ahhoz, hogy legyen, mely már eleve helyettesíthetővé teszi a hiányos torzót, ezt a távolságban fellelhető ruinát, a természetet, a hatalmas Pánt, a mindenség urát, mely körülvesz, magába foglal, várva, hogy megszólítsák, hogy önmaga kitölthetlenségével válaszoljon, a némasággal. Ahogy Ovidiustól tudjuk, Syrinx nádszálakká változása szükséges feltétele az erotikus vágy művészi szublimációjának, az elszalasztott, az elűzött jelenlét utáni epekedésnek. Csak ez indíthatja képtelen sóhajokra Pánt, ez igézheti meg, hogy sípjába fújva az ajkairól legördülő légmozgással, harmonikus zengéssel pótolja a mássá lett nimfát. Ezt a csereműködést tekintve Pán fentebb ismertett mitológé mája egészen hasonlatos Orpheuszéhoz, a proto- és lantköltőéhez, ugyanakkor, előbbi azért sem tűnhet fel egyértelműen a tolmács szerepében, mert nem értjük az ajkak hangszközhöz tartott, bizsergető közelségét, a beszédet nélkülöző vágy sóhajait [annak ellenére sem, hogy az istenek hírnökének sarja, valamint ábrázolási hagyománya rendre a kultúra–natúra, emberi–állati köztességben jeleníti meg], mert jelen esetben a lant műnem- és műfajkategória, így értékjelölő is, ami abból

következik, hogy az antik görög kultúrában a lantköltészet értéktöbblettel bír a síphoz képest, és mellette nem lehet dalolni, ez is utal a görögség fonocentrizmusára, a Platón által is magasztalt beszéd primátusára az írással szemben.

Mindenesetre, talán már ebből is látható, hogy Pán adománya mindenképp a költészet mint közvetítő nyelv kegyessége, amennyiben a poézis egyik kiváltképpeni funkciója, hogy általa tesszük lakhatóvá a világot a megnevezésekre váró térben.

Orpheusz tekintetéről, még egyszer

Hát ezért hátrálunk ki egymás életéből. Üres hely vagyunk mind, pótolhatók, az átmenet delejező lehetőségei, míg mások ki nem töltenek mindenféle rigolyákkal, képzetekkel, félreismeréssel. Az ember valahol saját hiánya helyén áll, mert mindaddig senki, míg színre nem viszi magát megalkotva arcképét, ami megkövesedett maszkként roncsolható szét, és amit ráhelyezhet erre a beláthatatlan mélységű üregre. Ezért mindig csak előáll valahogy, önmagát helyettesítve. Ezt mutatja fel Orpheusz tekintete, az a végzetes visszapillantás, mely örökre a Tartaroszba veszejti Euridikét, hogy aztán csak hült helye maradjon, vissza-követhetetlen nyom, lüktető hiány, hogy ebből születhessen meg a megszólalás esélye, a nyitott tér, mely szóképek dinamikus hordozója lehet egy nyelvi ökonómiában. Blanchot *Az irodalmi tér* című munkájában pontosan ezt a mozzanatot helyezi koncepciója homlokterébe: Orpheusz és Euridiké híres története nem pusztán a mítosz egy sajátos értelmezése, hanem Blanchot művének allegorikus metateóriája, amely rámutat az irodalom negatív működésére, a semmiből a minden csodájára, arra, hogy a veszteség-tapasztalat hogyan indítja keserű dalolásra és lantjátékra az emlékezet fájdalomtól elcsukló hangjait, hogy ez a sérülés a lehetőségfeltétele mindennek, mert fel-korbácsolja a helyettesítés kényszerű vágyait. Egy másik írásából, *Az irodalom és halálhoz való jogból*, ugyanakkor megérthetjük a nyelvi megnyilatkozás

másik aspektusát, amely pontosan a szólás által idézi elő a kitöltésre váró űrt, amennyiben a megszólítás, a dolog megnevezése, nem pusztán használatbavétel, a hatalmi alárendelés megszabása, az uralmi viszonyok kezdete, hanem egy olyan erőszakos tett is, amely megfosztja a létezőt a lététől, leválasztja arról, abban a pillanatban, amikor a nyelv megnevezi a név nélkülit, vagyis egy önkényes jellel felcseréli azt. Ilyen tekintetben a nyelv kérlelhetetlen gyilkosként áll elő, patetikus hangnemben úgy is fogalmazhatnánk, hogy a halál beszél belőlünk, mert a nyelv elvág minket a léttől, azáltal, hogy eloldja létüktől a létezőket, amelyeket megnevez, amely végletesen elszakít minket a határfogalomként feltételezett önmagában való dologtól. Csak jelek leszünk, mögöttünk semmik, ahogy Hölderlin fogalmaz *Mnémoszüné* című opuszának felütésében. De végtére is mi rejlik ebben a kettős működésben, amely egyszer kitölti a hiányt, máskor előidézi azt, vagy netalán mindezt egyidejűleg? A megszólalás, a mondás, a kinyilatkoztatás, a LEGYEN mint teremtő-erő, mint a szó misztériumának eseménye lehet-e egyszerre a világtól való elszakadás mostohája és a folytonos újratalálkozás oltalma?

